

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА V

БРОЈ 5

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR V
VOLUME 5

Accepted on December 27th 2016, at the 10th meeting of the SASA Department of
Language and Literature, following the reviews of academician
Nada Milošević-Đorđević and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief
academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2017

ISSN 2335-0121

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА V

БРОЈ 5

Примљено на X скупу Одељења језика и књижевности
од 27. децембра 2016. године, на основу рецензија академика
Нане Милошевић-Ђорђевић и академика *Предрага Пићера*

Уредник
академик
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2017

© Српска академија наука и уметности, 2017

Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области наука и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године. Од октобра 2011. године уредник Трибине је академик Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.

Годишњак *Трибина Библиотеке САНУ* покренут је 2013. године. У првом броју донет је целовит преглед приказаних књига у Салону САНУ од 1991. до јуна 2011. године, а потом, у хронолошком низу, текстови казани на Трибини од новембра 2011. до краја 2012. године. У другом броју штампани су текстови са Трибине из 2013. године. У трећем броју објављени су текстови са Трибине из 2014. године. У четвртном броју су текстови са Трибине из 2015. године.

Прилози се објављују без измена. Дати су наслови где их није било на саопштењима.

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ
19. I 2016 – 13. XII 2016.

Уредник
академик Миро Вуксановић

Стручни сарадник
Стасја Церовић

САДРЖАЈ

<i>Plasma electronics : applications in microelectronic device fabrication / Toshiaki Makabe, Zoran Lj. Petrović</i>	11
<i>ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ. Књ. 1–2, Зборник у часопису Мирјане Живојиновић / уредници Бојан Миљковић, Дејан Целебујић</i>	29
<i>Сенјандрејски зборник. [Књ. 1–4] / уредници Дејан Медаковић, Динко Давидов</i>	41
<i>Дејинињсџиво / Динко Давидов</i>	41
<i>Научно наслеђе Радомира Д. Лукића : зборник радова са научној скупи одржаној 11–12. децембра 2014. / уредници Данило Басија, Сима Аврамовић</i>	51
<i>Фази линџисџика / Милорад Радовановић</i>	65
<i>Најџисџи исџоријске садржине у зидном сликарсџиву. Том 1, XII–XIII век / Гојко Субоџић, Бојан Миљковић, Ирена Шџадијер, Ида Тоџи</i>	81
<i>Моћ и џревласџи : Тукидидова џолиџичка мисао / Косџија Чавошки</i>	93
<i>Оџашевџић / [џексџиови] Ирина Субоџић, Бранислав Димџиријевић, Јован Чекић</i>	105
<i>Три џоеме / Маџија Бећковић</i>	119

Дан Библиоџеке САНУ џосвећен Вуку Сџефановићу Караџићу	137
Вук Сџефановић Караџић : (1787–1864–2014) / уредник Нада Милошевић-Ђорђевић	137
Светиџи Ђирило и Меџодије и словенско џисано наслеђе : 863-2013 / [уредници Јованка Раџић, Викџџор Савић]	157
Образовање : развојни џџџенџијал Србије : зборник радова са научноџ скуџа одржаног 23. и 24. новембра 2012. џодине / уредник Александар Косџић	169
Двесџа џодина од рођења Јосифа Панчића / уредник Владимир Сџевановић	183
Флора бриофџија Србије. [Књ.] 1, Тресеџнице (Sphagnophyta) / Марко Сабовљевић ; уредник Владимир Сџевановић	183
Ономасџика ценџралноџ Косова / Милеџа Букумирић ; џлавни уредник Александар Лома	207
Ономаџолошки џрилози. [Књ.] 22 / џлавни уредник Александар Лома	207
Први балкански раџи 1912–1913 : исџоријски џроцеси и џроблеми у свеџлосџи сџџџоџишњеџ искусџва / уредник Михаило Војводић	225
Глас Одељења исџоријских наука САНУ (џосвећен академику Владимиру Сџџџанчевићу) / уредник Љубомир Максимовић	225
Зборник радова у часџ академику Десанки Ковачевић Коџић / џлавни уредник Рајко Кузмановић	240
Докџџор Владан Ђорђевић : џедесеџџоџишњеџца књижевноџа рада : 1860 – 25. фебруар – 1910 / Војислав М. Субџић	252
Прилози за исџорију хемаџолоџије у Србији / Радоје Чоловић, Милица Чоловић, Наџџашиа Чоловић	252

<i>На крају њуџа / Дејан Десџић ; уредник Милан Лојаница</i>	<i>273</i>
<i>Унајређење села у брдско-џланинским џодручјима Србије / уредник Драјан Шкорић</i>	<i>291</i>
<i>Унајређење џчеларсџива у Србији / уредник Драјан Шкорић</i>	<i>291</i>
<i>Образовање за модерну џољојривреду : зборник радова са научној скуђа, Шабац, 27. мај 2016. Година / уредник Драјан Шкорић</i>	<i>291</i>
<i>Академске беседе. Књ. 1 / уредник Миро Вуксановић</i>	<i>310</i>
<i>Прејиска Лодовика Бекаделија, надбискуђа дубровачкој (1555–1560) / Снежана Милинковић, Никша Сџићчевић ; уредник Слободан Грубачић</i>	<i>315</i>
<i>Зборник Инсџијџуђа за срџски језик САНУ. [Књ.] 3, Срџски језик и акџуелна џиђања језичкој џланирања / уређивачки одбор Иван Клајн, Предрај Пџјер, Срејо Танасић ; џавни уредник Срејо Танасић</i>	<i>329</i>
<i>Именик ауђора, уредника и џоворника</i>	<i>352</i>

Доктор Владан Ђорђевић : педесетогодишњица књижевнога рада : 1860. – 25. фебруар – 1910. / Војислав М. Суботић. – Репринт изд. [из 1910], са допунама Радоја Чоловића и Душана Иванића. – Београд : САНУ : Српско лекарско друштво, 2016

и

Прилози за историју хематологије у Србији / Радоје Чоловић, Милица Чоловић, Наташа Чоловић. – Београд : Српско лекарско друштво, 2016

Говорили: академик Радоје Чоловић
проф. др Душан Иванић
проф. др Недељко Радловић

Београд, уторак 25. октобар 2016. у 13 часова

ПОДУХВАТ АКАДЕМИКА ЧОЛОВИЋА

На данашњој, седамнаестој по реду, овогодишњој Трибини прика-
заћемо две књиге: фототипско допуњено издање књижевне споменице
доктору Владану Ђорђевићу, из 1910. године, и *Прилоге за историју
хематологије у Србији* академика Радоја Чоловића, професорке Милице
Чоловић и др Наташе Чоловић.

Са задовољством, на почетку, хоћу да издвојим две чињенице.
Прва се односи на Владана Ђорђевића, првог српског хирурга, писца
романа, приповедака, мемоара на хиљадама страница, политичара
који је обележио своје време и тим редом даље. У студији о Ђорђе-
вићевом књижевном раду, у књизи пред нама, исто као и у предговору,
казана је истина да је Владан Ђорђевић као писац заборављен и да по-

новно издање књиге о његовом књижевном раду исправља неправду. Управо је професор Душан Иванић, писац малочас поменуте студије, заслужан што ћемо идуће године добити избор Ђорђевићеве прозе у осмом колу Антологијској едицији Десет векова српске књижевности. Ово сведочим као уредник те Едиције и не мислим да је нескромно рећи ту важну чињеницу за нашу културу.

Друга чињеница хоће да наговести велики захват академика Радоја Чоловића који, као руководилац Одбора САНУ за историју медицине и као председник Српског лекарског друштва, свакодневно, у ризницама Академије, у архивској збирци Српског лекарског друштва и другим изворима окупља, систематизује и објављује књиге у низу из којих поуздано дознајемо како су најпре лекари-извањци долазили да раде у кнежевској Србији деветнаестог века, затим који су наши први лекари студирали у иностранству, како су основали Медицински факултет, познате болнице и клинике. Академик Чоловић, док пише о њима, пописује које су књиге и друге радове објавили, али чини и нешто врло ретко, готово јединствено: сваку од тих књига стручно и сажето приказује, сваки рад коментарише и оцењује.

С таквим намерама ће говорити и данас, а књиге чији је коаутор и приређивач приказаће проф. др Душан Иванић и проф. др Недељко Радловић.

(Реч уредника Трибине)

М. В.

РАДОЈЕ ЧОЛОВИЋ

ДР ВЛАДАН ЂОРЂЕВИЋ – ЖИВОТ И МЕДИЦИНСКИ РАД

Др Војислав М. Суботић је 1910. године објавио књигу *Доктор Владан Ђорђевић. Педесетогодишњица књижевног рада 1860. – 25. фебруар – 1910.* Та књига се данас може наћи у ретким примерцима по библиотекама, који су углавном у лошем стању.

Др Владан Ђорђевић живео још је 20 година, током којих је написао бројна дела а било је много догађаја у његовом бурном и занимљивом животу. Према томе, осетила се потреба да се његова иначе веома импресивна биографија допуни, анализира његов лекарски и хируршки рад и друштвени ангажман у преостале две деценије живота и да се да критичка анализа његовог књижевног рада.

Пошто је реч о личности која је, између осталог, јако много задужила Српско лекарско друштво, оно је поднело иницијативу Српској

академији наука и уметности да се изда не само репринт издање ове књиге већ да се његова импресивна биографија допуни, да се да анализа његових најважнијих дела из медицине и српског цивилног и војног санитета и критика његових књижевних дела. Српска академија наука и уметности је прихватила предлог Српског лекарског друштва и уврстила је издавање ове публикацију у шири круг активности Академије у склопу обележавања 175. година свог постојања и рада. Професор др Душан Иванић прихватио се обавезе да напише критику његових књижевних дела а моја маленкост да допуни биографију и да да кратку анализу његовог доприноса српској хирургији, српској медицини и српском санитету. Мислили смо да је то најмање што се морало учинити за једну од најзначајнијих личности нашег народа и истакнутог редовног члана Српске академије наука.

Дозволите ми да вас кратко подсетим на, како је он рекао, „оркански буран“ и занимљив живот академика др Владана Ђорђевића.

Владан Ђорђевић рођен је 21. новембра 1844. године по старом (4. децембра по новом) календару и на крштењу је добио име Ипократ. Основну школу започео је у „грчкој школи“ у Београду, наставио у Сарајеву где му је учитељ био Александар Шушкаловић, који је нарочиту пажњу посвећивао Ипократу, тако да кад се 1855. године вратио у Београд, одмах је примљен у II разред. Седморазредну гимназију завршио је у Београду. Своје књижевне саставе почео је потписивати псеудонимом Владан и слати чак и у новосадску *Даницу*, где су му радови не само штампани већ и хонорарисани. По препоруци Ђуре Даничића, име Владан прихватио је као ново име.

По завршетку гимназије уписао се на правни одсек Лицеја, затим је прешао на природњачки (јевтаственички) одсек. 1863. године био је научној екскурзији по источној Србији коју је предводио др Јосиф Панчић, током које је срео зајечарског лекара др Стевана Мачаја, који му је као и Панчић саветовао да студира медицину. Владан је добио државну стипендију за студије медицине у Бечу. Већ на првој години студија почео је да преводи Хиртлову *Дескриптивну анатомију* на српски. Био је један од оснивача Уједињене омладине српске и организатор њене прве скупштине у Новом Саду (1866) и друге, одржане у Београду (1867). Као представник Уједињене омладине српске, Владан је учествовао на Свеславенском конгресу у Москви.

Почетком 1869. године положио је ригорозуме за докторат хирургије и магистеријум опстетриције и тако стекао звање *доктор медицине, хирургије и ојстетриције*. Током летњег распуста 1869. године отишао је у Праг на праксу из акушерства. Дознавши за расписани конкурс (стечај) за питомце-операторе на Првој хируршкој клиници Медицинског факултета у Бечу, др Владан Ђорђевић се вратио у Беч,

конкурисао и са успехом положио пријемни испит, па је примљен за *ојерајџора њишомца*. код најбољег хирурга тог доба, професора Теодора Билрота, који је иначе још за време студија запазио Владана Ђорђевића како његова предавања прати „са тако живим интересом и таквом научном ревношћу“. Од Билрота је научио „не само оперирати, него у опште темељно немачки радити“.

Једном приликом Билрот је др Герзунија и др Ђорђевића задужио да изведу серију експеримената на разголићеним венама паса и утврде којим се концентрацијама *liquor ferri sesquichlorati* могу изложити разголићене вене да би се успешно зауставило паренхиматозно крвављење, а да вене притом не буду оштећене. Из серије тих експеримената произашао је први Владанов научни рад “*Die Cauterisation der Wunden und der Blussgelagten Venen*”, објављен у Лангенбековом архиву за клиничку хирургију у Берлину, после чега га је Српско учено друштво 1869. године изабрало за свог редовног члана (23. јануара 1888. године изабран је за дописног члана Академије философских наука Краљевске српске академије, а 28. децембра 1889. године за редовног члана Целокупне српске краљевске академије).

Другом приликом, када је Билрот правећи визиту на одељењу затекао младу пацијенткињу код које је из једне „мајушне рупице на кожи бутине“ цурила лимфа, одредио је др Владана Ђорђевића да овај случај темељно проучи, пронађе до тада у литератури описане случајеве и изради једну монографију о лимфореји и лимфангиомима. Резултат тога био је његов обимни рад “*Über Lymphorrhoe und Lymphangiome*”, такође објављен у Лангенбековом архиву за клиничку хирургију.

По избијању француско-пруског рата 1870. године, врховни лекар пруске војске молио је Билрота да му пошаље два млада оператора са своје клинике. Билрот је одредио др Ђорђевића и др Перницу. Имајући у виду ослободилачке ратове српског народа који су се очекивали у наредним годинама и деценијама, а знајући да Пруска има најбоље организовани војни санитет и ратну санитетску службу, др Владан је овај рат схватио као одличну прилику да се из њега доста научи. Уз дозволу српске Владе отишао је у Немачку „[...] да проучи пољску војно-санитетску службу и да се извежба у ратној хируршкој техници“. Најпре је био распоређен на брод који је превозио рањенике и распоређивао их по резервним ратним болницама дуж Рајне. После успешно одслужене пробе од 3 месеца, премештен је у Франкфурт на Мајни и постао је *kgl. prusischer ordinierender Artz* у великој резервној болници у којој је управљао са два павиљона за тешке рањенике од 40 постеља. У инспекцију ратне болнице дошао је главни инспектор немачког војног санитета *General Artz von Langenbek*, Билротов учитељ који је високо оценио рад др Владана Ђорђевића.

За рад у пруском војном санитету Ђорђевић је добио чин пруског санитетског поручника у резерви. Ту је имао прилике да проучава и поверљиве инструкције за пољску санитетску службу пруске војске и њихову целокупну ратну санитетску службу и, уз дозволу свог шефа, са немачког је превео организацију војног санитета пруске војске. Из тог периода потичу и његова три „Војно-лекарска писма“ (од 1, 8. и 16. јуна 1871), у којима је изложио поуке за организацију ратне санитетске службе на бојном пољу, војишној и дубокој позадини и дао детаљна упутства из ратне хирургије. Када је завршио службу у Франкфурту, српској Влади у Крагујевцу предао је поменути превод „као грађу за евентуалну реформу српског војног санитета“, који ће тек 1876. послужити као основа за израду „Устројства и упутства за службу српског војног санитета стајеће и народне војске у мирно и ратно доба“.

Почетком јула месеца 1871. године др Владан Ђорђевић се из Крагујевца вратио у Беч, довршио двогодишњу специјализацију и добио специјалну диплому оператора. Стрежњевски му је понудио катедру хирургије на неком од руских универзитета што је он одбио рекавши: „Ви сте Руси тако богати људима за сваку струку, да вам ја не требам, а мојој Отаџбини, која ме је од своје сиротиње школовала, ја ћу требати“.

Крајем јула 1871. године др Владан Ђорђевић се вратио у Београд и обратио се Министарству унутрашњих дела „као свршени оператор и изслужени помоћник Билротов“ са предлогом да 7 година буде хирург Београдске општине бесплатно и да београдску сиротињу лечи бесплатно уместо да буде узет у државну службу. Пошто наредних пет месеци није добијао одговор, отворио је приватну праксу бавећи се општом медицином, хирургијом и опстетрицијом.

Половином новембра 1871. године, захваљујући генералу Белимарковићу, његов предлог Влади био је одбијен, па је указом од 25. новембра 1871. године Владан био постављен за лекара „вторе класе“, за шефа Хирушког одељења београдске Војне болнице и наставника болничке чете, за које је написао књигу *Болничарска служба*, коју је више пута издавало Министарство војно и која је наредних 40 година служила за обуку болничара. Када су старешине народне војске позване у Официрску школу, Владан је био одређен да им држи предавања из Војне хигијене, за које је написао књигу *Начела војне хигијене*. На тражење кнеза Милана постао је његов лични и дворски хирург. Владан и кнез Милан су се спријатељили и само уз повремене, углавном мање сукобе њихово пријатељство је трајало све до смрти краља Милана.

Разне обавезе су га удаљавале од добро почете хируршке праксе, а по рођењу краљевића Александра Обреновића, практички му је било

забрањено да се бави приватном праксом и хирургијом, „да се каква зараза не унесе у двор“.

Захваљујући везама са кнезом Миланом и двором, Владан је успео да по први пут у Србији створи санитарски официрски кор са униформама и свим правима официра.

Тих година са немачког језика превео је и допунио свој први научни рад и објавио га под насловом „О каутерисању рана уопште и о каутерисању разголићених вена на по се“ (1872) и написао неколико књига: *Народна медицина у Срба* (1872), за коју је од Матице српске добио награду од 40 дуката; *Војно-лекарска њисма* (1872), где је обрадио санитарску службу на ратиштима, организацију санитарских формација, стручну санитарску службу и начин хируршког лечења; *Санитарски њислови у Србији* (1872); *Начела војне хигијене* (1873); *Прве године лекарске њправе* (1873); *О неговању мале деце* (1873); *Болничарска служба* (1874); превео је Вевелову *Историју индуктивних наука* (1874), Билротову књигу *Општа њантологија и њерапија* (1875), Ландсбергеру *Рајну хируршку њтехнику* (1877), Билротову *Општу хируршку њантологију*, довршио превод Хиртлове *Дескриптивне анатомије* у 3 тома и написао *Дијететику за женскиње* и неколико приповедака.

Предавањем које је објављено и као књига *Да њомоњемо, брањо, нашој њравој сиротињњи*, одржаним 1871, изнео је потребу да се у Београду оснује болница за сиротињску децу, сиротињски дом за немоћне старце и старице, павиљон за породиље и нахочад са прималњском школом, школе за сву глувонему и слепу децу и раднички павиљон. Његов предлог је изазвао жестоке нападе социјалистичких активиста. 1875. покренуо је месечни часопис *Општаџбина*, за књижевност, науку и друштвени живот, који је са малим прекидима излазио до 1892. године. Владан је уређивао тај часопис све време осим 2 године када је био у иностранству, када је уредник био Милан Јовановић-Батут.

1872. основао је Српско лекарско друштво, написао његов Устав, основао часопис *Српски архив за целокуњно лекарсџиво*, који је неколико година уређивао, обезбедио подршку Народне скупштине и краља Друштву и значајно допринео његовом раду приказима, предавањима, преводима књига из медицине итд.

За време боравка и рада у пруском војном санитару, др Владан Ђорђевић увидео је да ни Немачка ни из далека није у стању да потребе ратног санитета покрије професионалним кадром; огромну помоћ давали су волонтери, међу којима су били и чланови породица највиших званичника државе. Да би и у Србији охрабрио такав покрет, др Владан Ђорђевић је 8. јануара 1876. године одржао предавање „Црвен крст на белој застави“, које је ускоро објавио као књигу и изнео пред-

лог „да се у Србији оснује једна мрежа од дружина и одбора, који би у мирно доба спремали све што треба рањеницима и болесницима у ратно доба“. Како је др Владан већ био припремио те статуте („Правила“), то их је Привремени одбор усвојио, а Кнежевска влада потврдила 23. јануара 1876. године. Два дана касније био је сазван јавни збор у општинској дворани Београда, на коме су изабрани централна управа и главни одбор и почело је уписивање чланства српског Црвеног крста. Српски Црвени крст је већ у српско–турским ратовима оправдао очекивања. Велику улогу српски Црвени крст одиграо је и у балканским и Првом светском рату.

У Првом српско-турском рату др Владан Ђорђевић је постављен за начелника санитета Јужноморавске дивизије а усред рата за начелника санитета Сједињене моравско-тимочке дивизије, којом је командовао руски генерал Черњајев, а где је испољио добре организаторске способности. Но због притиска кнегиње Наталије, а вероватно и неких других, кнез Милан је морао да га смени са положаја у Српском војном санитету. У одговору Владан је изразио своју сагласност и замолио кнеза да се смена одложи да би могао отпратити генерала Черњајева до Кишињева у Русији, где му је било понуђено место „статског совјетника“, што је био чин између пуковника и генерала, али је он то одбио, опет са истим образложењем као и неколико година раније, када му је била понуђена катедра хирургије.

Након смењивања др Филипа Тајсића („због неспособности“) с места начелника Санитета врховне команде, др Владан Ђорђевић је постављен на његово место. Одмах је почео спремати Српски војни санитет за Други српско-турски рат (године 1878. унапредио је организацију санитета Српске војске па су резултати санитетског збрињавања били много бољи. Након заузимања Ниша, наредбом Врховне команде српске војске 10. јануара 1878, на предлог др Владана Ђорђевића, формирана је велика Нишка болница са око 1.000 постеља и он је постављен за њеног управника. Због очигледне нетрпељивости кнегиње Наталије, др Владан је 1878. на крају Другог српско-турског рата поднео оставку на место дворског лекара).

Када се у области Астрахана у Русији крајем 1878. и почетком 1879. године појавила „Астраханска чума“, запретила је опасност да буде затворена читава северна граница Србије, што би, због прекида извоза меса у Аустроугарску, довело до огромне привредне штете у ратовима исцрпљеној Србији. Министар унутрашњих дела послао је др Владана Ђорђевића у Беч да отклони ту опасност, што је он са успехом извршио. По повратку из Беча др Владан Ђорђевић је постављен за начелника Санитетског одељења Министарства унутрашњих дела.

Српско санитарско законодавство је до тада углавном било уређивано „расписима“ и „правилима“ која су издавали дотадашњи начелници Санитарског одељења Министарства унутрашњих дела. Др Владан је најпре прикупио, уредио и публикувао све што су његови претходници урадили и под насловом *Санитарски зборник* објавио две свеске закона, уредби, министарских предписа и др. Руководен Френклиновом девизом “public health is public wealth” тј. „народно здравље је народно благостање“, др Владан је одлучио да створи ново санитарско законодавство и посветио се изради нашег првог санитарског закона припремивши тзв. „Предуговорну радњу за уређење санитарске струке“. Године 1879. издејствовао је да у Скупштини буде усвојен „Закон о установљењу народног санитарског фонда“, који је краљ Милан Обреновић прогласио 28. децембра 1879. године. Две године касније, 30. марта 1881. усвојен је и „Закон о уређењу санитарске струке и о чувању народног здравља“. Припреме и успешна одбрана тих закона у Народној скупштини захтевали су огроман труд. Наиме, у то време у овом делу Европе није било сличног закона на који би се могао угледати. Још док је био у припреми, предлог Санитарског закона био је преведен на немачки и француски језик и послат на 400 адреса водећих научних и стручних институција у Европи, с молбом за оцену и стручно мишљење. Закони су добили ласкаве оцене од угледних међународних часописа и угледних појединаца, као нпр. од др Хајнриха Адлера, члана бечког лекарског колегијума, др Грога, начелника мађарског санитета, професора Реклиа из Лајпцига, професора Висеа из Цириха и других. Делови његових санитарских закона касније су уграђени у аустријско и шведско санитарско законодавство. Уз мање измене његови санитарски закони су служили више од 45 година.

Владан Ђорђевић је израдио и српско ветеринарско законодавство, које је било значајно за склапање Ветеринарске конвенције са Аустроугарском и извоз стоке у ту земљу.

1881. године основао је часопис *Народно здравље*. Часопис је издавало санитарско одељење Министарства унутрашњих дела. Владан Ђорђевић је био уредник часописа од 1. јуна 1881. до 26. јула 1884. Прве и друге године издата су по 52 броја, а треће, 51 број, што је укупно 155 бројева. Др Владан Ђорђевић је и сам писао за овај часопис. Само у прве три године написао је 10 прилога. У пролеће 1882. године, др Владан је у Немачкој скоро два месеца проучавао модерне конструкције болница и хуманитарне заводе. Том приликом посетио је „Reichsgesundheitsamt“, где је видео да се раде „епохалне ствари“ па је решио да „једног младог али врло способног српског лекара и хигијеничара“ пошаље о државном трошку на две године у Берлин да се „спреми за шефа једне хи-

гијенске лабораторије“. Као најпогоднију личност за такву едукацију видео је др Милана Јовановића-Батута.

У жељи да побољша здравље и физичку спрему, пре свега омладине и регрута, др Владан је 1881. године основао прво „Београдско друштво за борење и гимнастику“, које је доцније прерасло у „Соколски покрет“ и покрет „Душан Силни“.

Краљ Милан је 31. јула 1884. године донео Указ којим је др Владана Ђорђевића поставио за председника Одбора београдске општине. Пошто је Општински одбор усвојио његов план, др Владан Ђорђевић, Јова Крсмановић и Јован Антул обишли су неколико престоница у Европи, да би видели како су радови које је он планирао у њима били изведени. По повратку поднели су детаљан извештај, који је 25. јануара 1885. године прочитан на седници Одбора и одштампан у другој књизи *Београдски општински њослови*. У једногодишњем периоду „председниковања“ Одбором, у Београду је засађено хиљаду стабала уличних дрвореда, посађено је дрвеће на Великој пијаци, подигнут је парк око споменика Јосифу Панчићу, подигнута је пијаца на Цветном тргу, коцком је калдрмисан део Дубровачке улице и део улице код Саборне цркве, затворено је гробље код цркве Св. Марка и основано је „Ново гробље“, које је народ прозвао „Владановац“. Набављене су машине за чишћење септичких јама, наређено је редовно изношење и одвожење смећа, чишћење улица и тротоара испред кућа и радњи и др.

Када је 1885. године избио рат између Србије и Бугарске доктор Владан Ђорђевић је из резерве активиран и у чину санитетског пуковника постављен за начелника Санитета Врховне команде. Написао је и 4 књиге *Историја српској војној саниџерији* на преко 2.500 страница. Пошто историја српске војске никад није написана, те књиге се узимају и за књиге историје српске војске.

Др Владан је 1888. године био постављен за министра просвете и црквених послова. Касније је постављен за заступника министра народне привреде, али је на тој дужности остао само до 22. фебруара 1889. године, када је најпре стављен на расположење а ускоро и у пензију. Ипак, за собом је у законским предлозима оставио детаљно израђен програм за 10 наредних година рада, по коме су радили његови наследници.

После абдикације краља Милана 1889, др Владан је стављен на расположење, а затим у пензију, а 30. августа 1891. године постављен је за посланика у Атини. За посланика Србије у Цариграду именован јеб. априла 1894, и ту је остао више од 4 године, током којих је постигао низ дипломатских успеха за Србију и Србе у Турској.

11. октобра 1897. године др Владан Ђорђевић је са места изасланика у Цариграду био именован за председника владе Србије и мини-

стра иностраних дела. Период Владанове владавине, у коме су гушене политичке слободе, слобода штампе, збора и договора, а завођен ред, рад и законитост познат је као „Владановштина“. Иако су неки трезвени аналитичари као на пример М. Миловановић, писали да владавина др Владана није у себи имала „ничега особитог, ничега ни са свим новог, ни са свим необичног, ничега што пре није било, што се после није настављало и што се у будуће неће настављати“, његова владавина је држана за најнепопуларнију коју је Србија икада имала. Након три године, после краљеве женидбе са Драгом Машин, дао је оставку, био пензионисан, затим су му одузета пензија и одликовања. Како без плате и пензије није могао да издржава себе и своју бројну породицу, радио је као новинар сарадник пет бечких и једних берлинских новина.

У пролеће 1905. године Владан Ђорђевић се вратио у Београд. Као одани обреновићевац и високи службеник тог режима није могао очекивати наклоност нове династије и новог режима. Иначе, Владан је долазак Петра Карађорђевића на престо сматрао за једино могуће и најбоље решење, јер Србија није била спремна да прими принца неке друге династије нити је била зрела за републиканско уређење. Политичка ситуација у Србији је била врло тешка, земља је била скоро потпуно изолована. Сам краљ није имао довољно снаге да се јасно дистанцира од атентатора на краља Александра и осуди их. Посебно су били компликовани односи са Аустроугарском због изгледног споразума Србије и Бугарске и најављеног царинског рата. Владе у Србији су се често мењале, и по неколико пута годишње па нису ни имале праву шансу да нешто предузму.

У таквој ситуацији јавиле су се и идеје да се око новог краља окупи стара гарнитура бивше Владанове владе, па су прављене и комбинације да се и Владан поново ангажује у политичком животу земље што је резултирало оптужбом за „одавање државне тајне“ те је у монтираном процесу осуђен на 6 месеци затвора коју је и издржао одбивши да се жали и о којој је 1889. написао књигу *Министар у ајсу*.

Када је 1908. године најављена анексија Босне и Херцеговине од стране Аустро-Угарске, др Владан је замољен од Николе Пашића да преко својих приватних веза у Бечу види „колико је ствар озбиљна“. Када је до анексије дошло, Владан се у Бечу и Берлину залагао за права српског народа.

Др Ђорђевић је 1910. прославио 50-годишњицу свог јавног и књижевног рада, а др Војислав М. Суботић објавио је књигу о слављенику, у којој је штампао и бројне изјаве лекара, фармацеута и других о њему, чије репринт издање са допунама данас представљамо.

Сарајевски атентат га је затекао у Бечу одакле је преко Букуреш-

та стигао у Цариград, а одатле у Ниш па у Врњачку Бању. Јуна 1916. ухапшен је и интерниран у Аустрији, где је остао до 1918. године. Ту је написао своје успомене од 1914. до 1918. и објавио их под насловом *Моја стiаросiи (Министiар у роиcтiву)*.

Новембра 1918. године Владан је био ослобођен и упутио се у Београд где га је чекала опустошена кућа, оскудица и хладна зима.

Др Владан Ђорђевић је прихватио реалност стварања заједничке државе Јужних Словена иако се за њу није борио. Надао се да ће културна друштва и јединствена војска створити осећај заједништва нове земље као што су исте те институције после више векова створиле јединствену немачку нацију. Очигледно је и он потценио словеначки егоизам и нарочито хрватски шовинизам, који ће у наредном рату прерасти у најзлочиначкији у свету познати фашизам.

После две године боравка у Београду, др Владан је, оставши сам, продао кућу и одселио се у Беч, где је живео до 1924. године. Следеће године месец дана је обилазио Шибеник, Сплит и Дубровник, у коме је довршио књигу *Србија и Турска 1894–1897*. У јесен 1926. вратио се у Београд. У породичну гробницу на Новом гробљу пренео је посмртне остатке чланова своје породице. У великој сали Универзитета одржао је предавање „О педесетогодишњици Српског Друштва Црвеног Крста“ и написао чланак „Срце и душа Европе, прилог за историју првих педесет година у животу Друштва Црвеног Крста уопште и Српског Друштва Црвеног Крста напосе“.

Због великог поштовања које је уживао код српских лекара, др Владан Ђорђевић је замољен да као оснивач председава Свечаном седицом поводом прославе 50. годишњице Српског лекарског друштва, обележене 1922. године. Том приликом изразио је своју срећу што се Друштво које је основао тако успешно развијало и говорио је о у историји незабележеној жртви коју су српски лекари дали у ослободилачким ратовима изгубивши близу 40% свога састава или више од 2/3 мобилисаних.

Током тог боравка у Београду 17. новембра 1926. године промовисан је у првог почасног доктора медицинских наука Београдског универзитета. Промотер је био професор др Ђорђе Јоанновић, декан Медицинског факултета. Том приликом, а поводом преласка са хирургије на друге послове, Владан је рекао да би у оно време „сваки интелегентан човек морао да служи отаџбини онде и онако како је од њега потреба захтевала“ и да је „кроз цео дуги и мучан живот остао веран својој девизи: Лаборемус“. После низа година оспоравања, очигледно дирнут, др Владан Ђорђевић је рекао и ово: „Ваше одликовање господо, после оркански бурног живота, после громава неправде и поплаве

горчина, то су последњи зраци Сунца који обасјавају позно вече мог живота. У обичном људском животу мало је срећних који доживеше то Сунце на заходу“.

На путу за Беч задржао се у Новом Саду, где је доживео величанствени дочек и на позив Друштва напредних жена одржао предавање под називом „Душанов универзитет“. У Бечу је на молбу Југословенског друштва „Слога“ у сали „Словенске беседе“ одржао предавање „О Сабору Државном у Скопљу на коме је донет Душанов законик“.

Др Владан Ђорђевић је у Бечу живео сам, болестан и у сиромаштву. Умро је 31. августа 1930. године у Бадену, код Беча, у 86. години живота. Пренесен је и сахрањен у Београду. Парастосу у Саборној цркви присуствовали су изасланик краља Александра, председник и више чланова Владе, већи број лекара и пријатеља. У име Академије од њега се опростио генерал Живко Павловић.

У свом богатом и бурном животу, др Владан Ђорђевић се у Србији раздираној династичким и партијским борбама определио како је сматрао да је најбоље за Србију. То његово опредељење данас би морали поново објективно да процене историчари и социолози. Кратку оцену, прилагођену планираном обиму ове књиге дао је професор Иванић.

За српску медицину, српско санитетско законодавство, здравствено просвећивање, Српско лекарско друштво, Српски црвени крст и Соколски покрет, др Владан Ђорђевић је дао немерљиве доприносе које никад нико неће моћи оспорити.

Иако су др Владану Ђорђевићу политички непријатељи приписивали разне грехе, никада нико није ни покушао, а камоли успео да му докаже било какво непоштење, иако су му док је био председник Владе „кроз руке пролазили милиони“.

ДУШАН ИВАНИЋ

О ВЛАДАНУ ЂОРЂЕВИЋУ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

У историји српске културе, у оном што је повезано са књижевношћу и са хуманистичким наукама, Владан Ђорђевић по покретачкој енергији коју је расијавао гдје год се нашао има изузетно мјесто. Огласио се као Ипократ Ђорђевић, ђак виших разреда гимназије драмом *Робови или Заробљени Талијани у Алџиру, њозоришна иџра у 4 дејства*, 1858, на 12 страница; настало је још трагедија и комедија, али их млади аутор није објављивао, а од оне што је објавио – купиовао је све примјерке до којих је дошао и спалио их. Од 1861. сарађује у периоди-

ци, у *Српским новинама*, па у новосадској *Даници* потписујући се именом Владан. На предлог Ђуре Даничића, великог Вуковог сљедбеника, тада професора на Лицеју, усваја то име на упису као дио свог идентитета. (Даничић је био „кум“ цијеле генерације: преименовао је, између осталих, Косту Новаковића у Стојана, а Јанићија Кујунџића у Милана). Што је за Ђорђевића као човјека књиге карактеристично, то је необична плодност: кад се узме у обзир све што је написао (и превео) у области медицине, белетристике, књижевне критике, историје, политике, мемоаристике, он међу српским списатељима има мало такмаца.

Уочљиво је и да се брзо ослобађао наслијеђених стилско-тематских клишеа и проналазио нова поља за књижевно приповиједање. У кругу аутора који пишу 60-их/70-их година 19. вијека, избором облика и тема приповједачких дјела и јавним ангажовањем, погледима на природу књижевног стварања, нашао се у средишту књижевних, а рекао бих и културних процеса у најширем смислу ријечи. Послије младалачке фазе романтично-историјске приповијетке и историјског романа *Кочина крајина*, оглашава се збиркама путничких приповиједака (1865, 1869, 1874), сабраним приповијеткама (1872–1879) и епизодама романа *Сџајка*, којим је хтио, како пише у својим успоменама, да покрене женско питање и утиче на васпитање жена у народном духу. Што ће тек постати индикативно за доцнију српску приповијетку (Глишић), у епизодама овог недовршеног романа нашао се као претеча идеја Светозара Марковића о ангажованој прози и о писцима као „пробуђеном делу народа“.

С Ђорђевићем се повезује културноисторијски, књижевноисторијски и политички епохалан чин оснивања Уједињене омладине српске. Он је као студент медицине – у бечкој „Зори“, друштву српских и словенских студената, 7. маја 1866. године предложио да се обједини рад свих српских омладинских дружина и да се организује њихов заједнички састанак. Тиме је утемељен свакако најзначајнији покрет у српској културној историји 19. вијека: у њему су тињале тајне и јавне идеје о српском ослобођењу и уједињењу (што се могло извести само рушењем турске и аустријске царевине), до рјешења династичког питања и државног уређења (у дилемама између Обреновића, Карађорђевића и Петровића, или балканске конфедерације као републике). У књизи Војислава М. Суботића као анегдота се наводи како се Ђорђевић, поздрављајући кнеза Михаила у име српских академица у Бечу, није сустезао рећи да ће „народна омладина стајати верно уз њега, али само дотле, докле он буде високо носио заставу уједињења целог Српства“ (Суботић, 2016: 13). По ријечима водећег омладинског идеолога Владимира Јовановића (на првој скупштини у

Н. Саду, 1866), Омладина је на свом програму имала да обједини све Србе, сматрајући да је данас „цео српски народ млад, да је цео српски народ омладина, и да је омладина цео српски народ“. Организација дјелује у свим облицима друштвеног окупљања, на зборовима, сјелима и бесједама (Ђоровић, 1999: 501) и у свим средствима штампе: има своју периодичку (алманахе, календаре, листове) и своје филијале (до Сарајева), а Владан Ђорђевић је и уредник омладинских издања и врло активан бесједник и предавач.

Генерацију омладинаца, међутим, не опседа само идеја ослобођења и уједињења Срба (иако је на то гледала као незаобилазан циљ, понекад је добијала необичан лик и у Ђорђевићевим путничким новелама, у спиритистичкој сеанси на којој Срби путници питају „кад ће цео српски народ бити слободан и уједињен“); афирмишу се природне и примијењене науке, модернизује српско јавно мњење, залаже се за модернизацију српске школе и српске књижевности, од које се тражи да буде ангажована у животним питањима важним за сав српски народ. У томе покрету су утемељене идеје о реализму, а С. Марковић у својим бескомпромисним чланцима о стању српске књижевности истиче Ђорђевићев роман *Сџајка* и драму *Народ и великаши* као примјер такве оријентације! (Поменуће још Његоша, Игњатовића и Змаја као примјере!)

Анализирајући српску приповијетку на размеђу 60-их и 70-их година 19. вијека, устврдио сам да је свака нова фаза у Ђорђевићу као приповједачу и јавном раднику налазила ослонац: он послѣје Ђачког периода угледања на романтичарски стил и тематику прелази на форму путничке приповијетке, спајајући описе живе стварности и коментаре виђеног са оазама имагинативних цјелина; такође отвара савремене теме (однос државе, тј. власти и капитала према сељаку; еманципација жена), све до неке врсте „физиолошке“ приповијетке под насловом „Како се човек заљубљује“, наративне расправе по којој љубав није ствар срца и душе, него физиологије, рефлекса (у духу тада владајуће материјалистичке филозофије, која је сав духовни и емотивни живот свела на размјену материје). Међутим, већ 70-их година, објављујући *Скуљене ѝријовијетке*, Ђорђевић признаје да би их се сада, осим једне или двију, одрекао. То говори о снажном аутокритичком ставу, који ће га одвести ка уређивању часописа *Ошацибина*, средишњег органа српске књижевности и наука епохе реализма, једног од најзначајнијих часописа у српској култури уопште. Иако се разишао са Светозаром Марковићем око политичких питања (социјализам, монархизам, радничка класа, путеви солидарности), у *Ошацибини* ће се ослонити на његове најближе сљедбенике и сараднике, приповједача Милована

Глишића и критичара Андру Николића, касније истакнутог радикалског првака.

У *Ошацибини* је у прве редове српске приповијетке увео Милована Глишића (готово све његове приповијетке су овдје објављене), одомаћио Стефана Митрова Љубишу (прештампавајући његове приповијетке из приморских алманаха и календара); призвао је Змаја, па Јакова Игњатовића, који ће у роману *Васа Решићкић* преко својих јунака пројектовати идеју обнове Душановог царства у сукобу са два монархијама; потврдио је Лазаревића као водећег српског приповједача (између осталог га је навео да напише „Све ће то народ позлатити“ и „Ветар“, без којих не можемо замислити српску приповијетку); Војислав Илић је у *Ошацибини* објавио 54 пјесме (породица Илић укупно 128, по библиографији Ђорђа Јанића уз монографију Владе Јовичића о *Ошацибини*); чим дође у Београд, Далматинац Симо Матавуљ ће се наћи у *Ошацибини*, а потом и припадници млађих генерација: Нушић, Ранковић, Веселиновић и његова *Селанка* (касније ће Ђорђевића узети као прототип каријеристе у роману *Јунак наших дана*. У овом часопису Богдан Поповић објављује студију „Сувремени роман“, Андра Николић, слѣдбеник С. Марковића, низ критика на начелима програмског релизма, Милован Ђ. Миловановић, вјероватно најбољи и најзначајнији министар иностраних послова којег је Србија икада имала (дјеловао је за вријеме балканске кризе), Јован Ристић („Послије бомбардовања Београда“), Љубомир Недић, Стојан Новаковић, Светислав Вуловић; овдје се преводи и Ибзенова *Нора*, и Толстојева *Ана Каренина* (Ђорђевићев превод), и Манцонијеви *Вјереници*. Тек је с таквим часописом Београд могао ући у утакмицу са Новим Садом, дотадашњим средиштем српске књижевности. Мораће доћи *Дело и Српски књижевни гласник* да буду замјена за *Ошацибину*, на њеном трагу. Што је нарочито карактеристично за Ђорђевићев уређивачки став, то је отвореност према свим генерацијама и свим важним писцима, са свих страна српства; Игњатовић и Љубиша су најбољи примјер, али и Јакшић и Змај.

Неколика су аспекта Ђорђевићеве судбине у српској књижевној историографији. Први се тиче привилеговања тзв. праве књижевности (приповијетка, драма, роман, поезија), гдје велики покретачи, посредници и аниматори, људи који омогућују другима да постану први, нису посебно издвајани у оцјенама доприноса развоју књижевног стваралаштва и у тим врстама. Други разлог је био политички, можда још утицајнији: Ђорђевић се нашао на супротној страни од струје која је канонизовала српску књижевност на почетку 20. вијека, тј. од СКГ, Скерлића, Богдана и Павла Поповића. (И није једини којег су

политички разлози склонили на маргине тога канона: у Скерлићевој *Историји* нема ни Стојана Новаковића, личности подједнако вишеструко значајне, ни Драгутина Илића, писца веома богатог и разноструког опуса, ни Пере Тодоровића, аутора више романа и јединствених успомена из српско-турског рата, такође великог организатора књижевног рада.) Трећи је разлог дошао из методолошко-теоријских мода у хуманистичким наукама и предрасуда које их слиједе. Требало је да прође више од пола вијека па да наука о књижевности уврсти у своје истраживачко поље врсте које су између документа и умјетности приповиједања (мемоари, дневници, путописи, аутобиографије). У Скерлићевој *Историји* нема Проте Матије ни Марка Миљанова (иако их је Скерлић изузетно цијенио и о њима писао, али их није уврстио у рубрику „књижевност“), и проћи ће деценије да се такви текстови појаве у књижевним историјама. Ђорђевићев изузетно обиман мемоарско-аутобиографски опус, *Српско-турски рат* (преко 1.000 страница); *Историја Српско-бујарског рата* (1.400 страница); *Министар у ајсу* (813 страница); *Успомене* (преко 400 страница; у рукопису још толико), потиснула је и његова улога за вријеме краља Александра Обреновића, иако он није био прави субјект његове политике. Тај опус је необичан спој „белетристичких арабески“ (иронично-шалјивих слика и анегдота) и документарног штива, те би ова прозна врста могла бити највећи лични допринос Владана Ђорђевића српској књизи.

Што сам рекао за жанровску и књижевноисторијску динамику Ђорђевићеве новелистике, може се устврдити и за његове романе: од младалачке *Кочине крајине* (пише роман са 18 година), преко *Цара Душана*, романа зрелог доба, и *Голџије*, објављене у Ђорђевићевим 60-им годинама, 1909. Био је то пут од великог мозаика романтичарских поступака и мотива (љубав, слава и смрт, спајање вилинског свијета и судбине главног јунака), везаних за Кочу Анђелковића и његов устанак као претходницу Карађорђевог устанка, преко историјског романа *Стеван Душан* (у коначној редакцији завршен тек после Првог свјетског рата, у три књиге, као најобимнији српски роман до тада, под насловом *Цар Душан*), до политичких романа из савременог доба *Голџија*, *У фронти*), који су по форми *романи с кључем*: имена ликова и фабуларни сегменти су настали према личностима и догађајима у политичкој историји Србије, уз одређен степен трансформације који омогућује заплет или драматичне расплете, или уз елементе митизације и симболизације. Романескна форма је омогућила тематизацију скандалозно-криминално-еротског, дакле оно што је приповједачку имагинацију одувјек изазивало. Роман је објављен на њемачком и изазвао је велику пажњу европске књижевне критике. Једни су тврдили

да аутор романа изгледа као какав „даровити дилетант, који још није научио да стручњачки економише са својом богатом грађом” (прикази, „Голгота“: 515), други да је веза између наслова романа и живота главног јунака blasphemична (сладострасник, коцкар, интригант се насловом романа упоређује са Исусом и његовим страдањем, 539), трећи је додао да овај биографски роман „хоће да опере црнца“ (535). Занимљиво је, међутим, да неки критичари, по инерцији модернистичке поетике, у душевним процесима главног јунака налазе модерни дух скептицизма (566). Не мање, да се у Ђорђевићевим романима „с кључем“ један од главних ликова, често носилац романескног знања, редовно појављује као стручњак из медицине, јунаков пријатељ и лекар.

Дозволите ми да закључим уз неколика момента из своје студије у репринт-издању Суботићеве књиге. Ђорђевића у историји српске књижевности прати усуд вишеструких улога, које се међусобно неутралишу, а онда запостављају; уз то се невјероватна продуктивност и разнострукост не дају савладати ускостручним истраживањима. У домену књижевности укупно Ђорђевићево дјело прати прелазан карактер његове прозе: у фикционалним творевинама он је послјије романтичарске фазе увелико документаран и политички тенденциозан, у документарним творевинама се служи средствима својственим књижевности, док историјско подређује актуелним политичким околностима. Одбијајући чистунце с једне и друге стране, Ђорђевић је остварио нешто пресудније: у историји новије српске културе нема много личности које се по опсегу и областима дјеловања и по резултатима могу упоредити с њим.

Да нешто кажем и о књизи која је дала повод данашњим разговорима. Осим документарне вриједности, која се тиче цјелокупног додашњег Ђорђевићевог рада, она у облику анегдота даје необично жив лик, у низу арабеских слика из живота. Рецимо око имена: кад су дијете донијели из цркве, и мајка, Банаћанка, чула да су му дали име Ипокрит, узвикнула је : „Ију, тешко мени, какво је то име? Ја га не могу ни изговорити, а камо ли њиме тепати!“ Или кад му отац, потчињен по чину сину, забрани да увече излази „на месечину“, Ђорђевићева реакција је била – женидба! Из оваквих примјера се види да је аутор био у непосредној вези са својим јунаком, његовим сјећањима и причањима, његовим писмима, говорима, и списима, али да је имао и литерарног дара. Тако су се и овдје удружили посредно и непосредно медицина и литература, по ко зна који пут (од Јована Стејића, Јована Андрејевића Јолеса, Змаја и самог Ђорђевића, до наших савременика, да поменем само Миодрага Павловића).

Недељко Радловић

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ ХЕМАТОЛОГИЈЕ У СРБИЈИ
АУТОРА РАДОЈА, МИЛИЦЕ И НАТАШЕ ЧОЛОВИЋ

Монографија је написана на 312 страна ћириличним писмом.

У предговору аутори указују на потребу и значај записа овакве врсте. Као пример наводе књигу др Војислава М. Суботића са насловом *Педесетгодишња историја Српској лекарској друштва 1872–1922*, која је објављена 1922. године. Иако је базирана на аутентичним документима, али не и до краја комплетним, за разлику од др Војислава М. Суботића, аутори су ово дело насловили са *Прилози за историју хематологије у Србији*.

Монографију чини 6 одељака:

Први одељак монографије је посвећен чланцима из хематологије објављеним у *Српском архиву за целокупно лекарство* од 1902. до 1954. године, тј. до оснивања Секције за хематологију СЛД. Наведено је свих 138 публикација и за већину њих су приложени и одговарајући изводи.

Други одељак монографије је најобимнији, написан је на 146 страна и у њему је хронолошки и до краја документовано представљен целокупан рад Секције током последњих 60 година, тј. од њеног оснивања до 2015. године.

рећи одељак монографије је посвећен председницима Секције за хематологију СЛД. Од њеног оснивања до прошле године било их је укупно 24. За све њих су, хронолошким редом, приложени основни биографски подаци са назнаком у ком периоду су водили Секцију.

Четврти одељак монографије се односи на часописе Секције за хематологију СЛД. Није ми познато да се иједна друга секција СЛД овим може похвалити. Током протеклих 60 година Секција је издавала 4 часописа, у суштини један који је од оснивања до 2008. године излазио под различитим називима. Наиме, на иницијативу прим. др Пауле Јерине Лах, тадашњег директора Завода за трансфузију крви Србије, 1954. године, исте кад је основана и Секција за хематологију, почео је да излази *Билтен радова о трансфузији*. Три године касније он је преименован у *Билтен трансфузије*, потом у *Билтен за хематологију и трансфузију* и на крају у *Билтен за хематологију*, који је излазио до 2008. године. Поред битних детаља везаних за садржаје часописе, у оквиру овог сегмента књиге су приложени и биографски подаци прва два уредника, др Бранимира Симоновића и др Будимира Динића, док су биографије друга два уредника, академика Станоја Стефановића и

проф. др Павла Миленковића, садржане у оквиру одељка о председницима Секције.

У петом делу монографије дати су биографски подаци чланова Секције за хематологију који су остварили успешне каријере у иностранству. То су др Милица Брозовић, др Александар Мијовић, проф. др Татјана Станковић-Теулор, проф. др Зоран Ивановић, др Владимир Лазаревић, др Јован Антовић и др Вук Палибрк.

У шестом, последњем делу књиге дат је списак уџбеника и монографија чланова Секције за хематологију. Укупно их је 26 и то је нешто с чим се, колико ми је познато, ни једна друга секција СЛД не може похвалити.

